

УДК 504.03

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ
РОЗВИТКУ БІОЕКОНОМІКИ В ПОЛІСЬКОМУ РЕГІОНІ**

*Дворник І.В., асистент кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту
ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»*

Проаналізовано теоретичні й запропоновано науково-методичні підходи до економічного обґрунтування управління природними ресурсами в контексті розвитку біоекономіки в Поліському регіоні.

Біотехнології, біоекономіка, природні ресурси, агробіокластер.

Постановка проблеми. Обмеженість запасів, нерівномірність їх розподілу та забруднення природних ресурсів зумовлюють необхідність відмови від споживацького підходу до природокористування. Недосконалість технологій в Україні та складна екологічна ситуація визначають актуальність підвищення ефективності управління природними ресурсами.

Аналіз останніх публікацій. Вагомий внесок у розвиток економіки з питань ефективного природокористування здійснено зарубіжними вченими: А. Маршаллом, А. Пігу, Р. Коузом, В. Оутсом, Д. Пірсом та Р. Тернером, Б. Коммонером, Н. Реймерсом, Ю. Одумом, Дж. Форрестером, Д. Медоузом, О. Балацьким. Серед досліджень вітчизняних учених слід відзначити роботи: І. Александрова, О. Веклич, В. Міщенко, І. Синякевича, Ю. Стадницького. Проте питання впорядкування організаційної структури механізму управління природними ресурсами, формування спеціалізованого інструментарію підтримки управлінських рішень і створення стимулів до зменшення техногенного навантаження на екосистеми з урахуванням інституціональних особливостей України потребують подальшого вивчення, що й обумовило актуальність теми.

Метою дослідження є аналіз теоретичних і розроблення науково-методичних підходів до економічного обґрунтування управління природними ресурсами та розвитку біоекономіки в Поліському регіоні.

Основне завдання: обґрунтувати концепцію біоекономіки як нової парадигми економічного розвитку, визначити переваги, основні напрямки і рушійні сили глобальної біоекономіки, проаналізувати головні проблеми її становлення в аграрному секторі економіки України, необхідність розробки та зміст державної програми розвитку біоекономіки в Поліському регіоні.

Виклад основного матеріалу. Сучасне суспільство дедалі активніше використовує ринкові механізми управління, здійснює диверсифікацію виробництва. Однак актуальними залишаються питання підвищення продуктивності та зниження витрат у виробничому процесі, отримання якісної технологічної продукції з високою доданою вартістю. Значну роль у вирішенні зазначеного кола питань покликані відіграти інновації.

Відкриття, зроблені в останні роки у сфері наук про життя, сприймаються фахівцями як переконливий доказ про те, що ХХІ ст. стане епохою біотехнологій (biotechnologia, від грец. bios — життя, techne — мистецтво, майстерність і logos — слово, навчання), які, разом із нанотехнологіями і біоінформатикою, докорінно змінять існуючі підходи до створення, впровадження й споживання продукції, в кінцевому підсумку сформуєть фундамент для стабільного зростання та комплексних змін в економіці й політиці. Біотехнології пропонують шляхи вирішення багатьох проблем людства, пов'язаних з охороною здоров'я та використанням природних ресурсів. Сфера їх застосування охоплює виробництво лікарських засобів для людей і тварин, сільськогосподарської, продовольчої і промислової продукції, і навіть навколишнє середовище, інформаційні системи й т.п.

СЕКЦІЯ 2

«Удосконалення процесів менеджменту, обліку та аудиту на підприємствах: світовий та вітчизняний досвід»

Вирізняють три етапи розвитку біотехнологій:

- 70-80-х роках ХХ в. (генна інженерія, клітинні технології);
- 90-ті роки ХХ в. (створення трансгенних рослин);
- поточний період (впровадження постгеномних технологій).

Мета створення й порядку використання біопродуктів і біопроектів - зміна традиційного виробництва шляхом упровадження альтернативи хімічній сировині і технологіям, що, у свою чергу, за рахунок підвищення ефективності використання поновлюваного ресурсного потенціалу поліпшення екологічної ситуації зовнішнім середовищем, покращення позитивних змін у якості життя населення.

Сучасний світ вступає в еру біоекономіки, тобто практичної науки про методи господарювання, заснованої на біотехнологіях. Термін «біоекономіка» (bio - basedeconomy) вченими трактується по-різному. Однак у загальному використовується таке визначення як біоекономіка – це економіка, заснована на широкому застосуванні біотехнологій, яка використовує поновлювані біоресурси для виробництва на основі принципів стійкого розвитку цінних продуктів й енергії.

Експерти виділяють ряд переваг біоекономіки. (Рис. 1)

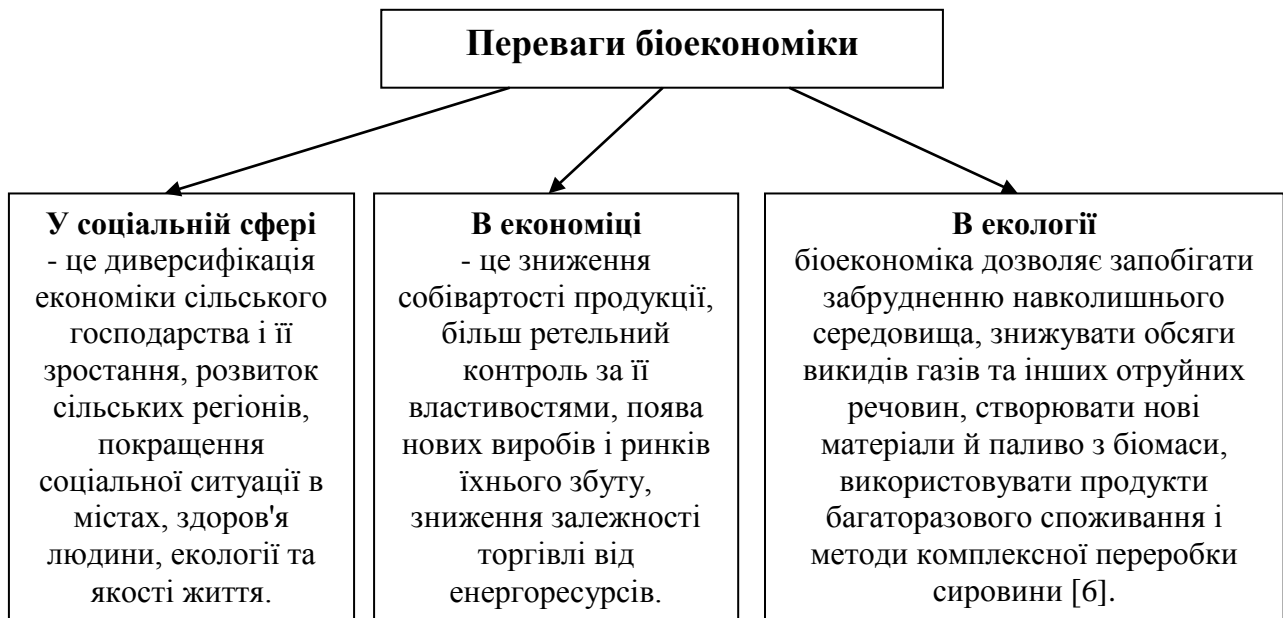

Рис. 1. Переваги біоекономіки

Сьогодні біоекономіка приходить на зміну ідеї інформаційної економіки, як образ найбільш важливих технологічних змін. Цей перехід зумовлений усвідомленням людством вичерпаності світових запасів нафти і газу, необхідності збереження природного середовища.

Біоекономіка включає такі напрями:

- лісова, целюлозно-паперова, харчова промисловості, сільське господарство і рибництво (так званій «зелений сектор» біоекономіки);
- біофармацевтика («червоний сектор»);
- промислова біотехнологія - виробництво ферментів, біоматеріалів і біопалива («білий сектор»).

**Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
професорсько-викладацького складу, науковців, аспірантів і студентів
«Роль інститутів освіти та науки у формуванні інноваційної культури суспільства»**

«Зелений сектор» як джерело сировини для біопродукції є ключовим. І саме в ньому сконцентровані головні проблеми біоекономіки, що заважають динамічному розвитку. Відсутність достатньої кількості сировини - головна перешкода для масового виробництва органічної продукції. На відміну від нафти і газу рослинна сировина має ряд негативних властивостей, що заважають його промислового застосуванню: швидке псування, збирання в стислі терміни, низький вміст енергії в одиниці об'єму, що вимагає величезних витрат на її зберігання і доставку до місця переробки - витрати зростають в логарифмічній прогресії пропорційно відстані доставки (відповідна інфраструктура відсутня, транспортні проблеми та ін.). Логістичні проблеми - це «камінь спотикання» для біоекономіки. Саме тому доля сировини в собівартості кінцевої продукції перевищує 60-70%.

З метою подолання конкуренцій необхідно збільшувати продовольчу базу країни. Зокрема орієнтуватися на розвиток тих територій України, які спроможні забезпечити продовольчу безпеку держави та розвиток біоекономіки. Серед них найвагоміший Поліський регіон, який включає в себе Волинську, Рівненську, Житомирську, Чернігівську області. Його територія - одна з найбільших і займає 102,1 тис. км².

Регіон має свою власну енергетичну базу: кам'яне та буре вугілля, газ, нафта, дрова, торф. Рельєф і кліматичні умови регіону є задовільними для господарювання. Тут характерними є ландшафти зони мішаних лісів, які відрізняються помірним, теплим, вологим кліматом, поширенням піщаних рівнин. Залісненість складає близько 27 % всієї території. У регіоні поширені дубово-соснові ліси. Кліматичні умови забезпечують вирощування озимої пшениці, ячменю, цукрових буряків, жита, картоплі, льону, гречки, а також розвиток ягідництва, овочівництва, садівництва та вирощування хмелю.

Природно-кліматичні та соціально-економічні передумови господарювання визначають спеціалізацію Поліського регіону, його аграрно-промислову орієнтацію. У виробничій структурі помітно високою є частка переробних галузей АПК, легкої та харчової промисловості. Крім названих галузей спеціалізації, тут розташовані різнопрофільні, в основному трудомісткі галузі: машинобудування та металообробка, в тому числі приладобудування, автомобільна промисловість, різноманітні сільськогосподарські машини та устаткування, військово-промислове та конверсійне виробництво, а також хімія, нафтохімія, електроенергетика, промисловість будівельних матеріалів, скляні та фарфоро-фаянсові вироби.

На сьогодні стратегічні напрями щодо удосконалення розвитку регіону передбачі Угодою між Кабінетом Міністрів України та Волинською обласною державною адміністрацією, якою встановлено, що проекти розвитку будуть фінансуватися з державного та бюджетів місцевого розвитку, з метою забезпечення перетворення області у сучасний європейський регіон. Регіональна політика спрямована на створення сприятливих умов для розвитку міст та селищ області, ефективне функціонування місцевих державних органів влади, а також підвищення відповідальності співробітників цих органів за належне управління процесом економічного та соціального розвитку: підвищення інвестиційної привабливості регіону; розвиток депресивних районів Полісся; розвиток інфраструктури; прикордонне співробітництво.

Головними цілями соціально-економічного розвитку регіону є: підвищення якості життя населення, підвищення його добробуту та покращення демографічних показників, які можуть бути досягнуті за рахунок структурних перетворень економіки, забезпечення сталого економічного розвитку і екологічної безпеки людей.

Крім того, в регіоні протягом останніх десяти років успішно функціонують проекти донори, що націлені на покращення його соціально-економічного стану.

СЕКЦІЯ 2

«Удосконалення процесів менеджменту, обліку та аудиту на підприємствах: світовий та вітчизняний досвід»

Таблиця 1.

Перелік проектів донорів

№ п/п	Донор і назва проекту	Область регіону (дата початку / дата закінчення проекту)			
		Волинська	Рівненська	Житомирська	Чернігівська
1.	ПРООН: фінансується ЄС, співфінансується та впроваджується ПРООН — проект Місцевий розвиток, орієнтований на громаду	2006 / 2010	2006 / 2008	2006 / 2010	2006 / 2010
2.	ПРООН: Проект підтримки муніципального врядування та сталого розвитку	2004 / 2010	2004 / 2010	2004 / 2012	
3.	Європейська Комісія: Програма прикордонного співробітництва «Польща-Білорусь-Україна»	2007 / 2013	2007 / 2013		
4.	АМР США: Економічний розвиток міст в Україні (ЕРМ)	2004 / 2009	2004 / 2009	2004 / 2009	2004 / 2009
5.	АМР США: Реформа місцевих бюджетів в Україні	2005 / 2008	2005 / 2008	2005 / 2008	2005 / 2008
6.	Програма територіальної співпраці Україна - Білорусь (прикордонна)	2012 / 2015			
7.	ПРООН: Чорнобильська програма відродження та розвитку		2002 / 2010	2002 / 2010	2002 / 2010
8.	ЕК: Підтримка сталого місцевого розвитку				2007 / 2011
9.	Sida: Україна: Розвиток міської інфраструктури, через СБ				2007 / 2009

Основними інструментами підтримки розвитку біотехнологій в Поліському регіоні будуть:

- стимулювання попиту на біотехнологічну продукцію,
- сприяння підвищенню конкурентоспроможності біотехнологічних підприємств,
- розвиток освіти та науки у сфері біотехнологій,
- розвиток експериментальної виробничої бази.

Створення відповідної інфраструктури для збільшення виробництва сировини і зниження його собівартості вимагає переходу до нового типу сировини і децентралізації виробництва, тобто перенесення операцій його первинної переробки ближче до джерела сировини (для різкого скорочення виробничих і логістичних витрат - вирощування, збір, транспортування, зберігання і первинна переробка).

Новий тип сировини: багаторічні кормові культури, культури подвійного призначення, енергетичні і кормові. Їх урожайність у 4-5 разів перевищує врожайність зернових культур (два урожаї) при значно менших витратах на їх вирощування і збереження родючості ґрунтів.

Децентралізація виробництва - комплексна переробка усього врожаю для виробництва напівфабрикатів для різних галузей біоекономіки вимагає організаційної, технічної, технологічної і структурної перебудови фермерських господарств («ферма-завод») - створення Аграрно-індустріальних підприємств - ключових виробництв ядра нового технологічного устрою, для чого потрібна мобілізація значних матеріальних і інших ресурсів суміжних галузей біоекономіки. Отже, укрупнені і модернізовані фермерські (кооперативні) господарства («ферма-завод») або Аграрно-індустріальні підприємства (кооперативи) (АП) - основа не лише кількісного нарощування обсягів виробництва сировини, але і основа, де формуються економічні переваги для усього ланцюжка створення цінності.

**Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
професорсько-викладацького складу, науковців, аспірантів і студентів
«Роль інститутів освіти та науки у формуванні інноваційної культури суспільства»**

Економічним базисом для створення відповідної інфраструктури служитиме отримання надприбуткового виробництва біологічно активних речовин (БАР) на таких універсальних АПП (кооперативах), яке дозволить:

- скоротити до 2-х років термін окупності АПП (кооперативу);
- залучити до співпраці ряд середніх або великих підприємств-лідерів суміжних галузей для взаємовигідного об'єднання і використання матеріальних і інших активів (в т.ч. земельних і дилерської мережі) по усьому ланцюжку створення цінності усього спектру продукції (створення багатогалузевої ТНК);
- використати інвестиції, кредитні ресурси тільки для стартового фінансування проекту;
- швидко нарощувати обсяги виробництва і збуту біопродукції за рахунок позикових фінансових коштів;
- налагодити децентралізоване виробництво напівфабрикатів на новостворюваних АПП (кооперативах) і централізоване виробництво кінцевої продукції на біопереробних підприємствах різних галузей (центр територіального об'єднання - АГРОБІОКЛАСТЕР) і її гарантований збут через існуючу інкорпоровану дилерську мережу лідерів суміжних галузей;
- істотно зменшити конкуренцію між харчовою і біопаливною промисловістю за джерела сировини («ЇЖА АБО ПАЛИВО»);
- забезпечити швидкий підбір і навчання персоналу, створивши відповідні соціальні і побутові умови;
- використати конкурентні переваги кластера суміжних галузей;
- збалансувати інтереси стратегічних інвесторів суміжних галузей через збереження специфіки їх діяльності і розмежування сфер впливу.

Підраховано, що вартість будівництва таких комплексів оцінюється експертами в 2 млрд. дол. США, частина грошей може бути отримана із засобів, запланованих на зернові інтервенції і експортні субсидії. Після запуску біокластерів стабільний зерновий попит на внутрішньому ринку може збільшитися на 12–15 млн. тонн в рік. При цьому кожен завод, щорічно купуючи зерно на 100 млн. дол. США, вироблятиме продукції на 500 млн. дол. США. Крім того така розширена виробнича інфраструктура дозволить створити не менше 3000 робочих місць на підприємстві і впов'язаних галузях.

Створення таких агробіокластерів в Поліському регіоні стане запорукою розвитку загальної транспортної, логістичної та соціальної інфраструктур. Крім того, покращить одну з найкритичніших ситуацій – демографічну.

Агрокомплекс регіону має великий потенціал, який вже розгледіли іноземні і вітчизняні інвестори. З кожним роком зростають земельні банки агрохолдингів. Вони мають доступ до капіталу, новітніх технологій, знань в усіх сегментах агробізнесу – агрономії, ветеринарії, екології, економіки, менеджменту.

Таким чином, біокластер, що забезпечує високі рівні рентабельності сільгоспдіяльності і виробництва продукції, – перспектива біоекономіки Поліського регіону. Державна політика – запорука успішного подальшого її розвитку.

Висновки та пропозиції. Біотехнологія - використання живих організмів і біологічних процесів у виробництві. Саме з розвитком цієї науки пов'язують вирішення глобальних проблем людства – ліквідацію нестачі продовольства, енергії, мінеральних ресурсів, поліпшення стану охорони здоров'я і якості навколишнього середовища.

З метою ефективного природокористування забезпечення продовольчої безпеки держави необхідно орієнтуватися на розвиток тих територій України, які спроможні на це. Найвагомим є Поліський регіон, оскільки має можливості для вибухового розвитку даного напрямку економіки.

СЕКЦІЯ 2

«Удосконалення процесів менеджменту, обліку та аудиту на підприємствах: світовий та вітчизняний досвід»

Одним із ключових способів розвитку біоекономіки в регіоні є створення біокластерів, АІП, що забезпечать високий технологічний устрій: високорентабельну інноваційну інтегровану технологію виробництва, транспортування, зберігання і біотехнологічну переробку рослинної сировини, особливо надприбуткового виробництва спектру товарів з біологічно активних речовин, і проведення комплексу послідовних низько витратних заходів по установі багатогалузевої ТНК. Це дозволить швидко створювати власну сировинну базу і нарощуючи обсяги виробництва і збуту біопродукції, зайняти на глобальному ринку лідируюче положення у виробництві і збуті біопалива, органічних продуктів харчування, біохімікатів та біофармацевтичних препаратів – стати одним із ключових регіонів по виробництву біопродукції.

Досягти зазначених обсягів забезпечить відповідна державна політика: затвердження спеціальних програм щодо перспективи розвитку біоекономіки в регіоні. Цільове фінансування та управління забезпечать подальший його розвиток, а також підвищення соціальної та виробничої інфраструктур.

Список літератури

1. «Регіони України» 2010. Статистичний збірник Держкомстату України: у 2 ч. [Електронний ресурс]. – Доступний з <<http://www.twirpx.com/file/348665/>>
2. 200 эффективных компаний. ТОП-100 Рейтинг лучших компаний Украины // Инвестгазета. – 2011. – Ноябрь-декабрь. – 4
3. Key figures on Europe. Eurostat pocketbooks – 2011 Edition [Електронний ресурс]. – Доступний http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-EI-11-001/EN/KS-EI-11-001-EN.PDF
4. Science, technology and innovation in Europe. Pocketbooks. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011 [Електронний ресурс]. – Доступний з http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-31-11-118/EN/KS-31-11-118-EN.PDF
5. Про стан використання біодизелю та біоетанолу в світі та Україні. Аналітична записка. НАСР // [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://naer.gov.ua/>.
6. Талавиря М.П., Клименко А.М., Жебка В.В., Барановська О.Д. Развитие биоекономики та управління природокористуванням в умовах глобалізації: [Монографія]. – Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2012. – 340 с.

Проанализированы теоретические и предложены научно-методические подходы к экономическому обоснованию управления природными ресурсами в контексте развития биоэкономики в Полесском регионе.

Ключевые слова: биотехнологии, биоэкономика, природные ресурсы, агробиокластер.

Theoretical and proposed the scientific and methodological approaches to the economic basis for the management of natural resources in the context of the bioeconomy in Polissya region.

Keywords: biotechnology, bio-economy, natural resources, agrabioklaster.

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASIS FORMATION AND CHARACTERISTICS OF BIOECONOMY IN POLISSYA REGION

I.V. Dvornyk